

УДК 378.6.091.279.7:37

Т. А. ЩЕБЛИКІНА

ПОРТФОЛІО ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті визначено сутність портфоліо як засобу оцінювання навчальних досягнень студентів. Проаналізовано рекомендації щодо вибору його структури та змістового наповнення. Виділено основні етапи роботи над портфоліо.

Ключові слова: портфоліо, оцінювання, самооцінювання, навчальні досягнення, студент, вища школа.

Відповідно до відображених у сучасних нормативних документах концептуальних ідей модернізації системи вищої педагогічної освіти, важливо забезпечити високу якість моніторингу навчальних досягнень студентів, використовуючи його як дієвий інструмент їхнього професійно-особистісного становлення. У руслі цього важливо визначити найбільш ефективні методи діагностики навчальних досягнень майбутніх учителів, яка посідає чільне місце в моніторинговій процедурі.

Як з'ясовано, окремі питання проведення освітнього моніторингу у вищій школі широко висвітлено в науковій літературі. Зокрема, науковцями обґрунтовано методологічні основи організації цього процесу (Ю. Бабанський, С. Гончаренко, В. Кушнір та ін.); розкрито суть та призначення моніторингової діяльності в системі освіти (В. Безпалько, А. Белкін, О. Ляшенко, О. Майоров, В. Приходько, С. Шишов та ін.); уточнено визначення поняття моніторингу навчальних досягнень суб'єктів освітнього процесу (М. Дубова, С. Корчинська, В. Мусіна, І. Підласий, О. Пліско, З. Рядова та ін.). Однак, як свідчить аналіз педагогічної теорії та практики, в освітньому процесі педагогічних вишів сьогодні ще недостатньою мірою використовують інноваційні напрацювання щодо здійснення моніторингу навчальних досягнень студентів, у тому числі портфоліо.

Метою статті є аналіз можливостей застосування у вищій педагогічній школі портфоліо як ефективного засобу оцінювання навчальних досягнень студентів у вищій школі.

Слово “портфоліо” перекладається з італійської мови як “тека з документами”, “тека спеціаліста”. У добу Ренесансу цим словом позначали альбом з фотографіями картин чи архітектурних споруд, за допомогою яких можна було зробити висновок про професіоналізм їх творців [8]. Також з'ясовано, що перші ідеї стосовно використання портфоліо в системі освіти виникли в зарубіжній педагогіці ще в ХІХ ст., однак вони набули поширення тільки в другій половині ХХ ст. Зокрема, значний внесок у теорії та практику застосування портфоліо в освітньому процесі зробили фахівці із Західної Європи, США та Австралії, хоча в розумінні ними сутності цього освітнього засобу спостерігаються наявні відмінності [5; 8; 11].

Так, у США портфоліо (“portfolio assessment”, “performance portfolio”, “портфельний метод”) як метод оцінювання освітніх результатів суб'єктів навчання застосовують у межах реалізації компетентнісного підходу. Причому портфоліо сприймають у цій країні як складник так званого “автентичного оцінювання”, що реалізується в межах особистісно орієнтованої освіти з метою визначення стану сформованості в особистості певних компетентностей у змодельованих умовах, максимально наближених до реального життя чи професійної діяльності. У Великій Британії портфоліо

зазвичай застосовують з метою оцінювання навчальних досягнень особистості в системі продовженої освіти та визначення професійної кваліфікації людини на національному рівні. Можна також зазначити, що в деяких землях ФРН широко використовують такий засіб оцінювання результатів навчання, як “файли досягнень”, що є одним із різновидів портфоліо [4; 7; 10; 11]. Поступово науково-методичні напрацювання зарубіжних фахівців щодо застосування портфоліо як засобу оцінювання й самооцінювання навчальних досягнень молоді увійшли у вітчизняну освітню практику, їй ще бракує системності й обґрунтованості.

Очевидно, що вивчення проблеми застосування портфоліо в системі професійної підготовки майбутніх учителів вимагає чіткого визначення самого поняття “портфоліо”. У сучасній науковій літературі це поняття тлумачать як:

- індивідуальний, персонально підібраний пакет матеріалів, які, з одного боку, демонструють результат роботи, а з іншого – містять інформацію, яка характеризує способи аналізу та планування своєї діяльності; технологія автентичного (тобто адекватного) оцінювання діяльності [8];
- спосіб автентичного оцінювання в навчанні, зорієнтований на результат, що враховує досягнення студентів протягом певного проміжку часу [1];
- інструмент самоорганізації, самопізнання, самооцінювання, саморозвитку й самопрезентації студента, що дає змогу сформулювати в нього навички аналізу власної діяльності, а також позитивного та конструктивного ставлення до критики [6].

Враховуючи різні погляди науковців щодо цього поняття, у контексті нашої статті ми розуміємо як засіб оцінювання й самооцінювання навчальних досягнень студентів на шляху їхнього професійно-особистісного становлення.

Не існує жорстких правил, які регламентують вибір структури та змісту портфоліо, тому студентам зазвичай надають право самостійно обирати форму подання й інформацію для його наповнення. Водночас треба підкреслити, що чим більше даних про різні аспекти навчальних досягнень майбутніх фахівців буде зібрано й опрацьовано, тим більш достовірними будуть висновки про ці досягнення.

Крім того, структура та зміст портфоліо значною мірою залежать від мети його створення. З урахуванням цього в науковій літературі виокремлюють різні види портфоліо. У контексті обраної проблеми дослідження серед різних видів портфоліо, визначених у науковій літературі [3; 8], особливий інтерес становлять такі:

- портфоліо-звіт (передбачає подання студентом узагальненої інформації про результати виконаної роботи, на основі якої викладач робить висновок про її успішність);
- портфоліо досягнень (відображає результати освітньої діяльності її суб’єкта, обмеженої або опрацьованню визначеного обсягу навчального матеріалу, або виділеним часом);
- проблемно-орієнтовне портфоліо (відбиває процес досягнення студентом поставлених перед ним цілей та отримані результати);
- рефлексивне портфоліо (спрямоване на відображення даних рефлексії людиною певної освітньої діяльності і її результатів);
- тематичне портфоліо (подає аналіз досягнень студента з вивчення конкретної навчальної теми);
- презентаційне портфоліо (презентація основних результатів роботи за певний проміжок часу для проведення експертизи);
- кар’єрне портфоліо (спрямоване на найбільш повне відображення успіхів на шляху професійно-особистісного становлення з наведенням відповідних підтверджу-

вальних документів, а також розкриття планів стосовно майбутньої професійної діяльності).

Зауважимо, що найбільш повна форма портфоліо навчальних досягнень студента має включати такі дві рубрики:

- наявні досягнення майбутнього фахівця в навчальній, професійній та особистісній сфері, причому при можливості з наведенням підтверджувальних документів;
- дані про процес управління й самоуправління студентом професійною кар'єрою як відображення розробленої персонально для нього траєкторії професійно-особистісного становлення.

У свою чергу, кожна із цих рубрик включає в себе різні пункти. Зокрема, науковці рекомендують до змісту портфоліо включити:

- складене відповідно до сучасних вимог резюме;
- список пройдених студентом навчальних курсів, у тому числі у формі семінарів, тренінгів, майстер-класів, а також при можливості копії відповідних сертифікатів;
- список здобутих нагород у вигляді грамот, подяк за участь у різних наукових та професійно спрямованих заходах (конференціях, семінарах, форумах тощо), свідоцтв про отримання іменних стипендій тощо;
- за наявності в студента досвіду роботи за спеціальністю відображення цього факту з констатацією місця роботи, назви посади та терміну її заняття;
- список позааудиторних заходів, у яких студент брав участь, а також посад, які він займав (наприклад, був старостою групи чи керівником студентського наукового гуртка), доручень, які він виконував, що дає змогу скласти уявлення про сформованість його ділових та особистісних якостей;
- подання аналізу кар'єрного потенціалу, досвіду розбудови власної кар'єри;
- листи-рекомендації, відгуки викладачів, керівників курсових проектів, дипломних робіт, педагогічної практики тощо;
- есе "Я та моя кар'єра".

Крім того, матеріали портфоліо можна також доповнити такими доробками студента, як тексти оригінальних навчальних, навчально-дослідницьких та науково-дослідницьких робіт (курсіві, бакалаврські чи магістерську роботи), звіт про проходження педагогічної практики, копії публікацій доповідей на конференціях чи семінарах, статті у фахових журналах тощо.

Під час проведення дослідження враховано також поради науковців стосовно дотримання таких основних етапів у роботі над складанням портфоліо:

Етап 1. Активізація мотивації й цілепокладання щодо створення портфоліо.

На цьому етапі викладач формує основну мету складання портфоліо та проводить відповідну стимулювальну й роз'яснювальну роботу, спрямовану на переведення цієї "зовнішньої" для молодих людей мети на рівень їхніх індивідуальних цілей стосовно професійно-особистісного самовдосконалення, визначення ними персонального сенсу складання цього документа, осмислення, кого доцільно ознайомити з його текстом та в якій формі треба відобразити навчальні досягнення.

Етап 2. Розробка структури портфоліо. На цьому етапі студенти відповідно до поставленої мети самостійно розробляють структуру документа. Однак фахівці рекомендують, щоб портфоліо обов'язково включало такі дві частини: 1) перелік індивідуальних досягнень; 2) комплект документів, що підтверджують ці досягнення. У свою чергу, вищевказаний перелік має відобразити досягнення в таких основних сферах:

- 1) освоєння основної освітньої програми (освітня активність);
- 2) система додаткової освіти (освітня активність);

- 3) дослідницька та творча діяльність (творча активність);
- 4) суспільне життя (соціальна активність).

Етап 3. Планування діяльності щодо збору й оформлення матеріалів портфоліо, підготовки їх до публічної презентації. Вибір критеріїв оцінювання поданих матеріалів. На цьому етапі студенту пропонують розробити організаційний план роботи з відбору методів пошуку, збору, оформлення матеріалів для портфоліо; уточнюють критерії оцінювання цих матеріалів.

Етап 4. Збирання та оформлення матеріалів. Цей етап присвячений реалізації розробленого організаційного плану на практиці, тобто здійсненню процесу збирання й оформлення матеріалів портфоліо. При цьому майбутнім фахівцям рекомендується дотримуватися таких порад:

- матеріали портфоліо мають бути в наочній формі, щоб полегшити їх сприйняття й розуміння;
- зібрана інформація повинна бути достовірною й аргументованою;
- відібрані матеріали мають викликати інтерес та бажання з ними ознайомитися.

Важливо також підкреслити, що для забезпечення успішності роботи майбутніх фахівців над створенням портфоліо на вказаному етапі вони мають здійснювати рефлексивне оцінювання її перебігу й отриманих результатів на шляху досягнення сформульованої мети. Це дає змогу кожному студенту системно фіксувати динаміку змін у стані власних навчальних досягнень, накопичувати досвід професійно-навчальної діяльності, а також своєчасно вносити відповідні зміни в процес її здійснення.

Етап 5. Презентація портфоліо. На цьому етапі здійснюється презентація поданих матеріалів портфоліо аудиторії, учасники якої зацікавлені в здобутті об'єктивної інформації про навчальні, професійні й особистісні досягнення студента.

Етап 6. Оцінювання результатів діяльності з оформлення й використання матеріалів портфоліо. Цей етап передбачає оцінювання змісту й оформлення портфоліо за раніше обраними критеріями, а також аналіз результатів його використання. Причому цей процес може здійснюватися в межах таких варіантів взаємодії: студент – викладач; студент – студент; студент – мала група; студент старшого курсу – студент молодшого курсу; студент – викладач – представник організації, що направила майбутнього фахівця на навчання у ВНЗ; студент – експерт (з-поміж авторитетних для студента чи в обраній галузі осіб); організований “захист” індивідуального чи групового портфоліо. Необхідно також зауважити, що на вищевказаному етапі важливо залучити студентів до здійснення підсумкової рефлексії загальних результатів роботи над цим документом [2; 3; 5; 9].

Висновки. Таким чином, портфоліо є ефективним засобом оцінювання й самооцінювання навчальних досягнень студентів у вищій школі. У майбутньому передбачено проаналізувати досвід застосування такого портфоліо в практичній діяльності вищого навчального закладу.

Список використаної літератури

1. Артемьева Г. М. Педагогические возможности портфолио как технологии оценивания учебных достижений студентов вуза [Электронный ресурс] / Г. М. Артемьева // Вестник Нижневартковского государственного гуманитарного университета. – 2010. – № 1. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskie-vozmozhnosti-portfolio-kak-tehnologii-otsenivaniya-uchebnyh-dostizheniy-studentov-vuza>.
2. Байдала В. В. Підготовка майбутніх учителів до виховання гендерної культури учнів підліткового віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. В. Байдала. – Харків, 2013. – 235 с.
3. Бугаєвська Ю. В. Формування корпоративної культури майбутніх фахівців автомобільно-дорожньої галузі у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ю. В. Бугаєвська. – Харків, 2012. – 207 с.

4. Вебер В. Портфолио медиаграмотности / В. Вебер // Информатика и образование. – 2002. – № 8. – С. 46–52.
5. Игонина Е. В. Функции портфолио студента высшего учебного заведения [Электронный ресурс] / Е. В. Игонина. – Режим доступа: <http://gisap.eu/ru/node/734>.
6. Кныш И. А. Портфель индивидуальных достижений как контрольно-оценочное педагогическое средство / И. А. Кныш, И. П. Пастухова // Среднее профессиональное образование. – 2008. – № 1. – С. 69–73.
7. Кордюмова И. М. Оценка качества профессионального образования в Великобритании / И. М. Кордюмова // Профильная школа. – 2008. – № 4. – С. 8–12.
8. Методичний вісник: ПОРТФОЛІО як засіб підвищення якості освіти / [упор. Л. Скальська, О. Нижник, А. Дутчак, С. Клімковська]. – Івано-Франківськ : ОППО, 2009. – Вип. 2. – 59 с.
9. Могилёвкин Е. Карьерное портфолио студента вуза [Электронный ресурс] / Е. Могилёвкин. – Режим доступа: <http://msal.ru/common/upload/%D0%9A%D0%B0%D1%80%D1%8C%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%BE%D0%B5%20%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%BE.pdf>.
10. Новикова Т. Г. Портфолио в зарубежной образовательной практике / Т. Г. Новикова, М. А. Пинская, А. С. Прутченков, Е. Е. Федотова // Вопросы образования. – 2004. – № 3. – С. 201–238.
11. Федотова Е. Е. Портфолио как система альтернативного оценивания в практике зарубежной школы / Е. Е. Федотова, Т. Г. Новикова, А. С. Прутченков // Школьные технологии. – 2005. – № 3. – С. 171–180.

Стаття надійшла до редакції 22.08.2014.

Щеблыкина Т. А. Портфолио как средство оценивания учебных достижений студентов в высшей школе

В статье определена сущность портфолио как средства оценивания учебных достижений студентов. Проанализированы рекомендации по выбору его структуры и содержательного наполнения. Выделены основные этапы работы над портфолио.

Ключевые слова: портфолио, оценивание, самооценивание, учебные достижения, студент, высшая школа.

Shcheblykina T. Portfolio as a Means of Educational Achievements Evaluation of the Higher Educational Institution's Students

The essence of portfolio as a means of evaluation and self-evaluation of students' educational achievements in the way of their professional and personal development has been defined in the prepared article. Different kinds of portfolio have been identified: portfolio-report, achievements portfolio, problem-indicative portfolio, reflective portfolio, thematic portfolio, presentation portfolio; career portfolio.

The recommendations for selection of its structure and substantive content of the portfolio was reviewed. In the most complete version it must include the following two headings: 1) the current achievements of the future specialist in educational, professional and personal sphere, and possibly with the proved records; 2) the information on the process of management and self-control of his professional career as a reflection of designed personally for him tendency of professional and personal development.

The basic stages of work on the portfolio were worked out: 1) motivation and goal-setting enhancing to create a portfolio; 2) the development of the portfolio structure; 3) planning for the collection and registration of portfolio materials, preparing them for public presentation; criteria selection for evaluating the submissions; 4) the collection and forming of materials; 5) the portfolio presentation; 6) evaluation of activities on design and use of portfolio materials.

Key words: portfolio, evaluation, self-assessment, educational achievement, student, higher school.